
Natuurmonumenten heeft onlangs een ambitieus plan gepresenteerd, dat goed zou kunnen uitwerken voor de vogelstand op de grens van Gooi en Vechtstreek. Door het weidelandschap van de Bovenmeent en een deel van de Keverdijksepolder onder water te zetten en de provinciale weg Bussum-Weesp te verhogen, ontstaat een groot aaneengesloten natuurgebied tussen Naardermeer en Ankeveense Plassen. Hierdoor krijgen verschillende bedreigde vogelsoorten nieuwe kansen en er zou zelfs een nieuw leefgebied ontstaan voor de otter, denken de plannenmakers.

Maar moet de mens wel zo rigoureuus ingrijpen in natuurontwikkeling? VWG-voorzitter Rob Kole plaatst kanttekeningen, maar beantwoordt de vraag in dit geval positief.

Rob Kole

Plan voor “natte” Bovenmeent helpt bedreigde vogelsoorten

De Vereniging Natuurmonumenten beheert in onze omgeving diverse waterrijke terreinen. Het beheer daarvan is niet gemakkelijk. De plassen in het stroomgebied van de Vecht, die als gevolg van de eeuwenlange turfwinning zijn ontstaan, staan voortdurend bloot aan veranderingen. Voor diverse soorten in het ecosysteem vormen deze veranderingen een sterke bedreiging. Op veel plaatsen treedt bijvoorbeeld een sterke verlanding op en zijn drastische ingrepen zoals uitbaggeren nodig om het open karakter te kunnen bewaren. Op andere plaatsen veranderen open wateren en rietkragen in dichte broekbossen, waardoor het karakter van het landschap en de samenstelling van de daarin voorkomende soorten geleidelijk geheel verandert. In het hele gebied is de waterkwaliteit en de toeneemende verdroging een voortdurend punt van aandacht. Ook voor vogels hebben de veranderingen gevolgen. Sommige soorten kunnen van de ontwik-

kelingen het slachtoffer worden, terwijl andere soorten er juist van kunnen profiteren.

Ook in het Naardermeer, het oudste natuurmonument van de vereniging, treden voortdurend sterke veranderingen op. In dit gebied, waar men destijds de waterstand niet onder controle kon houden bij het inpolderen, treedt steeds meer verdroging op en de waterkwaliteit is er bar slecht. In 'Natuurbehoud' van mei 1994 wordt dan ook gesteld dat het Naardermeer in nood verkeert en dat de toestand ervan "zorgwekkend" is. Al sinds een jaar of tien wordt het water van buiten het gebied, dat men noodgedwongen moet inlaten, met een kunstmatige zuiveringsinstallatie schoon gemaakt. Met deze installatie tracht men de fosfaten in het water te beperken. Daarnaast wordt er nog slib van de bodem weggebaggerd omdat daarin veel verontreinigingen, zoals fosfaten voorkomen. De maatregelen blijken niet vol-

doende te zijn. Om de kwaliteit van het natuurgebied ook op langere termijn veilig te kunnen stellen zijn dan ook ingrijpende maatregelen nodig.

Het Naardermeer is een natuurlijk meer, dat niet door vervening is ontstaan. Het waterpeil werd voornamelijk bepaald door de aanvoer van het kwelwater uit de bodem. Als natuurgebied is het Naardermeer vooral van belang omdat er een goed en rijk gevarieerd broedvogelbestand te vinden is. Bekende voorbeelden zijn de kolonies van de Purperreiger en de Aalscholver, maar daarnaast broeden er nog vele andere soorten vogels die sterk afhankelijk zijn van het water en van de rust die in de omgeving eigenlijk alleen nog maar in het afgesloten Naardermeer is te vinden. Zo zijn er kolonies van de Zwarte stern en broedt er de Roerdomp, de Bruine kiekendief en de Grote karekiet.

De Vereniging Natuurmonumenten heeft de laatste

jaren bij het Naardermeer veel grond aangekocht. De omvang van het bezit is inmiddels al zo'n duizend hectare. Deze gebieden wil de vereniging nu gaan gebruiken om het water beter vast te kunnen houden. In delen van de Keverdijksepolder en de Bovenmeent zal men de waterstand flink verhogen. De laagste delen van de polders zullen daarbij onder water komen te staan. Hier en daar zal men zelfs oude kreekruigten uitgraven en er zal een moeraslandschap ontstaan met drassige gras- en rietlanden.

Als gevolg van de aanpassingen kan er rond het meer een gevarieerd gebied gaan ontstaan, dat landschappelijk goed kan gaan aansluiten bij het natuurgebied van de Ankeveense Plassen. Zo kan er een verbindingszone met een 'hoge natuurwaarde' komen die het Naardermeer verbindt met het Vechtplassengebied.

Het kwelwater van het Naardermeer zal op deze manier veel langer in het gebied vast gehouden kunnen worden, zodat men minder afhankelijk is van het vervuilde oppervlaktewater dat van buiten moet worden aangevoerd. Dit kan een gunstig effect hebben op de waterkwaliteit en daarmee kan ook het voedselaanbod voor vissen en vogels beter worden. Uitbreiding en verbetering van de visstand kan gunstig zijn voor vogelsoorten zoals Roerdomp en Purperreiger, die een voorkeur hebben voor wat beschut, schaduwrijk water en vaak dicht bij hun broedplaatsen voedsel zoeken. Ook eendesoorten die van niet al te grote beschutte en ondiepe wateren houden, kunnen van dit plan gaan profiteren. Dat geldt

bijvoorbeeld voor de Zomertaling. Schoon water kan ook Vissdieven aantrekken en het gebied kan ook weer aantrekkelijker worden voor de Zwarte stern.

Roerdomp

In de drasse grasgebieden zullen ook vele steltlopers broeden. Voorbeelden zijn Kemphaan, Kievit, Tureluur en Grutto. Behalve een hogere waterstand zal ook een extensief beheer bevorderlijk zijn voor de broedvogelstand. Minder vaak maaien, mesten en gemiddeld wat hoger gras zullen hun uitwerking op de weidevogels niet missen. In de

nazomer zijn vochtige gebieden belangrijk voor diverse pleisterende steltlopers, bijvoorbeeld voor een zeldzame soort als het Bokje en voor diverse eendesoorten. In de winter zullen ganzen en zwanen zich te goed doen aan het gras.

Een groot aantal soorten van de Rode Lijst kunnen van de nieuwe mogelijkheden gebruik gaan maken. Voorbeelden zijn de Watersnip, Kemphaan, Purperreiger, Oolevaar, Lepelaar, Zomertaling, Porseleinhoen, Dodaars, Geoorde fuut, Roerdomp en het Woudaapje. Het verhogen van de waterstand en de ontwikkeling van een meer gevarieerd gebied met ondiepe plassen, rietvelden en drassige graslanden afgewisseld met drogere delen, zullen zeker invloed hebben op de samenstelling en dichtheid van de broedvogels bij het Naardermeer. De instandhouding en uitbreiding van vochtige en waterrijke gebieden (wetlands), die in de naoorlogse jaren wereldwijd in een alarmerend hoog tempo aan het verdwijnen zijn, is van zeer groot belang voor pleisterende trekvogels. Vogels kun je echter niet dwingen. Het is dan ook niet mogelijk nu al vast te stellen wat de effecten zullen zijn. Sommige soorten zullen wellicht niet reageren zoals de plannenmakers denken en het is zeer goed mogelijk dat er een of meer ongeplande 'successen' zullen

blijken te zijn over een aantal jaren. Beheerders kunnen echter wel proberen goede voorwaarden te scheppen voor ontwikkelingen in een bepaalde richting.

De vraag of dit soort kunstmatige ingrepen geoorloofd zijn om 'natuur' te 'ontwikkelen' zal ongetwijfeld hier en daar worden gesteld. Sommigen stellen im-

mers dat de mens helemaal niet zou moeten ingrijpen en de zich ontwikkelende natuur gewoon zijn gang moet laten gaan. Een dergelijke benadering is zeker niet slecht en het resultaat kan in veel gevallen heel goed zijn. De vraag is echter of de natuurlijke ontwikkelingen wel in een gewenste richting gaan en de kans is groot dat het uiteindelijk zal lijden tot een sterke vermindering in de diversiteit van landschappen en soorten. Een ander punt is of het wel mogelijk is om ontwikkelingen die als negatief en ongewenst worden gezien om te buigen. We hebben nu eenmaal niet altijd alle factoren die van invloed zijn in de hand. Er is genoeg reden om bezorgd te zijn over de mogelijkheden om ongewenste ontwikkelingen tegen te houden. Het herstel van oorspronkelijke natuurwaarden is in vele gevallen geheel niet of slechts ten dele mogelijk. Problemen met dergelijke projecten zijn al op veel plaatsen in de wereld bekend. In de Verenigde

Staten bleek dat uit een onderzoek van de Universiteit van Minnesota. De onderzoekers bekeken gegevens en resultaten van meer dan 1000 pogingen van de Fish and Wildlife Service om uitgedroogde poelen in de prairiegebieden te herstellen. Bij 62 plaatsen werd bovendien nauwkeurig onderzoek uitgevoerd. De poelen werden in het verleden op grote schaal gedraineerd ten behoeve van de landbouw en hadden vaak al jaren geheel droog gestaan. Men veronderstelde ten onrechte dat de oorspronkelijke vegetatie weer kon worden hersteld door er maar gewoon weer water in te laten lopen. Het bleek dat hoe langer de poelen droog hadden gestaan hoe minder kans de zaden in de bodem hadden. Bepaalde planten kwamen daardoor niet meer terug en als gevolg bleek dat er ook maar erg weinig vogels terug kwamen. Dat betrof vooral soorten die een dichte vegetatie nodig hebben, zoals Winterkoningen, rallen en

Roerdompen. Bij het herstel van de 'natuurlijke' waarden van een gebied moet men vooraf bepalen wat de gewenste ontwikkelingen zijn. Vervolgens is het niet genoeg een paar maatregelen te treffen en dan alles maar op zijn beloop te laten. Het gewenste resultaat kan slechts worden bereikt door de ontwikkelingen voortdurend te volgen en het beheer zonodig voortdurend aan te passen.

Hopelijk zal in de toekomst blijken dat ondanks de risico's, die elk ingrijpen van de mens op de natuur nu eenmaal met zich meebrengen, het nieuwe beheer bij het Naardermeer wel heel succesvol zal zijn voor de vele vogels die gebruik maken van het Vechtplasseengebied. Wie weet krijgen we er dan zelfs weer broedende Ooievaars te zien.

Met dank aan Dick Jonkers en Jaap Taapken.